

Фердынанд Нойрайтэр. Шлях да Беларусі

Імя перакладчыка і даследчыка беларускай літаратуры Фердынанда Нойрайтэра (1928 — 2007) не шырокавядомае ў Беларусі, але менавіта гэты чалавек адкрыў для нямецкамоўнага чытача нашу краіну.

Марына ЗАПАРТЫКА

Нойрайтэр з юнацкіх гадоў цікавіўся замежнымі мовамі, асабліва моцна яго прыцягвалі тыя з іх, якія былі малавядомымі ў Заходняй Еўропе. Ужо ў 14 гадоў ён набыў невялічкі падручнік па рускай мове, каб самастойна займацца яе вывучэннем.

Аднойчы юнак заўважыў у адной з венскіх букіністчных кнігарань цікавае выданне: «...адразу ж пасля Другой сусветнай вайны, калі ўбачыў у адным з венскіх антыкварыятаў маленькую кніжачку пад назвай «Беларускі моўны дапаможнік, прызначаны для вясковых работнікаў» (Берлін, 1942) Ганца Лёе, купіў яе за некалькі грошаў (сёння гэтаму майму набытку зайздросціць нават Бібліятэка Францішка Скарыны ў Лондане). <...> Гэта была мая першая беларуская кніга».

На пачатку 1960-х гадоў даследчык пачаў актыўна вывучаць польскую і кашубскую мовы. Дарэчы, вынікам гэтых заняткаў стала вялікая колькасць навуковых

прац і літаратурных анталогій. Веды даследчыка пашырыліся настолькі, што ён адчуў патрэбу падзяліцца імі: у Зальцбургскім народным універсітэце распачаў курс лекцый «Менш вядомыя народы Еўропы». У курс былі ўключаны асобныя раздзелы, прысвечаныя палякам, славакам, украінцам, славенцам і, зразумела, беларусам. І вось тут Нойрайтэр сутыкнуўся з цяжкасцямі, таму што на той момант на Захадзе не было фактычна ніякага матэрыялу па беларускай культуры ці літаратуры. Вывучаючы гісторыю Беларусі, даследчык карыстаўся кнігай Яўгена Энгельгарта «Беларусь» (Берлін, 1943), некалькімі кнігамі, выдадзенымі ў 1950-я гады беларускай эміграцыяй у Мюнхене, яшчэ атрымалася набыць том Міхаіла Маскаліка «Янка Купала» (Мюнхен, 1961), дзе былі змешчаныя пераклады на нямецкую мову ў прозе, але гэта не задаволіла яго, і ён вырашыў заняцца перакладамі самастойна. «Аднак, тут я напаткаў вялікія складанасці, таму што аніяк нідзе ў свеце не змог знайсці беларуска-англійскага, беларуска-нямецкага, беларуска-французскага, нават беларуска-польскага слоўніка, які меў бы патрэбныя мне словы. А ад таго, што мае веды па рускай мове не дасягалі больш таго, што «я говарю очень плохо по-русски», я дапамагаў сабе тым, што кожнае слова спачатку шукаў у беларуска-рускім слоў-

ніку, а затым стараўся знайсці яго ў руска-нямецкім Нягледзячы на гэта, я зрабіў некалькі «мастацкіх» перакладаў з беларускай паэзіі...» Наперакор усім праблемам, з якімі сутыкнуўся перакладчык, вершы Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Рыгора Барадуліна загучалі на нямецкай мове.

Праца захапіла. Нойрайтэра ўжо ведалі як аўтара анталогіі кашубскай літаратуры і даследчыка, які займаецца беларускай літаратурай. Вядомы ў Англіі культурна-рэлігійны дзеяч айцец Аляксандр Надсан выказаў меркаванне, што добра было б зрабіць падобную анталогію беларускай літаратуры для нямецкамоўных чытачоў, і ўгаварыў заняцца гэтым. Дзякуючы дапамозе айца Аляксандра «Беларуская анталогія: Хрэстаматыя па беларускай літаратуры (з нямецкімі перакладамі)» (Мюнхен, 1983) Ф. Нойрайтэра пабачыла свет. У яе былі ўключаны творы сарака беларускіх пісьменнікаў XIX — XX стагоддзяў, у тым ліку Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Алеся Гаруна, Казіміра Сваяка.

Фердынанд Нойрайтэр перастварыў многія беларускія творы, наша літаратура дзякуючы навуковым працам і перакладам стала больш адкрытай і вядомай нямецкамоўнаму чытачу. Сам даследчык заўсёды казаў, што ні на хвіліну не пашкадаваў, што звязаў свой творчы лёс з беларускай літаратурай.